

Людські ресурси країн Євросоюзу: стан та тенденції розвитку

У статті розглядається стан, основні проблеми на шляху подальшого розвитку безперервної професійної освіти країн Євросоюзу. Наведені результати опитування щодо розвитку безперервної освіти, а також розкрито особливості систем професійної освіти раніше зазначених країн.

людські ресурси, система безперервної професійної освіти, професійний розвиток, висококваліфікована робоча сила, професійно-навчальна програма, кадровий потенціал

Головною особливістю формування людських ресурсів в інформаційному суспільстві є значне зменшення життєвого циклу професійних знань. Це обумовлює необхідність у країнах, які хочуть конкурувати на світових ринках та бути здатними відстоювати свої інтереси на власних ринках в умовах тотальної експансії процесу глобалізації, створювати та розвивати національні системи безперервної професійної освіти та підготовки кадрів. На сучасному етапі, в епоху формування економіки знань, питання формування та подальшого розвитку системи безперервної освіти є актуальним як для країн з невисоким рівнем економічного розвитку, так і для країн з високим рівнем конкурентоспроможності національної економіки. Ось чому, зокрема, питанню формування системи навчання протягом життя приділяють велику увагу у країнах Євросоюзу, що проявляється у намаганнях як розвивати інфраструктуру системи безперервної освіти, так і в цілому інтеграції національних систем професійно-технічної та вищої освіти у єдиному європейському просторі.

Сучасні тенденції до глобалізації та інтеграції економік країн світу, необхідність підвищення міжнародної конкурентоспроможності України шляхом формування та розвитку висококваліфікованої робочої сили обумовлюють актуальність вивчення систем безперервної професійної освіти, що склалися у країнах ЄС, та використання цього досвіду у вітчизняній практиці.

Питання щодо розвитку людських ресурсів та систем безперервної професійної освіти у країнах ЄС є предметом розгляду у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Богиня Д.П., Геєць В.М., Грейхем Дж., Грішнова О.А., Дмитренко Г.А., Парсонс Д., Савченко В.А., Сенге П., Форсиф П. та ін.

Однак аналіз наукових праць, матеріалів наукових конференцій і семінарів, присвячених аналізу цієї багатоаспектної проблеми, свідчить про недостатній рівень її теоретичної і практичної розробленості та обумовлює необхідність подальшого всебічного теоретичного та практичного дослідження даного питання.

Метою дослідження є узагальнення досвіду країн Євросоюзу щодо формування та розвитку систем безперервної професійної.

Європейський Союз почав існувати, як економічна Європейська спілка, яку заснували у 1957 р. шість європейських країн (Бельгія, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди та Західна Німеччина), які в тому ж році підписали Римський договір. У 1993 р. згідно Маастрихтського договору було переглянуто та розширено кількість країн. Основною генеральною метою трансформацій у освітньому просторі країн Євросоюзу останніх років ХХ ст. та початку ХХІ ст. є створення єдиного простору освіти протягом життя, що дозволить урядам даних країн як забезпечувати високий

конкурентний рівень національної робочої сили, так і шляхом впровадження єдиних стандартів у сфері освіти сприяти створенню єдиного європейського ринку освітніх послуг.

Незважаючи на певні кроки у зазначеному напрямку, все ж на початку XXI ст. проблеми як формування європейської системи, так і окремо національних систем безперервної освіти все ще залишаються.

В цілому, молодь європейських країн стає все більш освіченою. За даними статистичної служби Європейського союзу, біля 23 % населення країн Союзу на сучасний момент отримує стаціонарну освіту – показник, який майже дорівнює відповідному показнику Японії (але на 2 % менший показника у США). Більше того, зростає тривалість навчання як у школах, так і у коледжах: на даний момент біля чверті європейських студентів продовжують навчання і після 19 років.

Частка молоді (віком до 25 років), які отримують повний курс освіти, найбільш низька у Великобританії та Португалії (65 %). Найбільш високий показник у Німеччині, Швеції та Франції (біля 83 %), в решті країн Євросоюзу він складає від 70 до 77 %. Більше того, біля 12 % всіх датчан мають вищу освіту третього (найвищого) рівня, в Бельгії цей показник складає 11 %, у Нідерландах – 10 %. Найбільш відсталими за цим критерієм є Португалія, Ірландія та Великобританія: лише 5,5 % - 7% населення цих країн мають освіту найвищого рівня (хоча слід зазначити, що низький рівень даного показника ні в якому разі не відбиває якості освіти в цих країнах).

Робоча сила країн Європи швидко старіє. Внаслідок цього, згідно розрахункам Європейської комісії, по мірі виходу працівників похилого віку на пенсію загальна чисельність робочої сили останніми роками буде скорочуватися на 1 млн. щорічно. Одночасно середній вік основної маси зайнятого населення країн Європи досягне 45-64 роки. При цьому слід зазначити, що це та частка працівників, які отримали мінімальну професійно-технічну освіту та які пережили довгі роки безробіття. Більше того, дефіцит кваліфікації породжує недолік впевненості в собі, коли необхідно мати справу з новими технологіями.

Згідно прогнозу Європейської комісії, на початку XXI ст. кожен чотири з десяти працівників при наймі на роботу зіштовхнуться з вимогою наявності освіти університетського рівня. Це також негативно впливає на перспективи працевлаштування в європейських країнах, які не намагаються інвестувати в освіту молоді.

Європейці вважають, що безперервне навчання є дуже важливим інструментом для особистого і професійного розвитку. Вони відчують невідповідність між тим, що вони знають і тим, що потрібно знати. Однак, в середньому більше ніж 1/3 європейців не приймають участі у будь-якій формі навчання чи освіти, 1/10 не мають бажання робити цього. Проблеми часу і грошей часто стають непереборними перепонами для здійснення безперервного навчання протягом всього життя.

Це одне з головних відкриттів огляду, котрий було проведено Дирекцією з загальної освіти і культури за допомогою Європейського центру розвитку професійного навчання (CEDEFOP) з 15 січня по 28 лютого 2003 року у 15 державах - членах ЄС з метою з'ясування стану професійних знань та навичок працездатного населення та його ставлення до безперервної освіти серед європейських країн. Протягом дослідження було проведено більше ніж 18000 індивідуальних інтерв'ю.

У зв'язку з отриманими результатами опитування Вівіан Рідінг, європейський комісар з освіти та культури, відзначила, що результати опитування підтвердили актуальність політичних цілей, які були поставлені у Лісабонській стратегії і підкреслила важливість роботи в області безперервного навчання. Вона також

зазначила важливість майбутньої політики у сфері безперервної освіти на обох рівнях – європейському та національному.

Поряд з цим, дане опитування відповідало напрямкам дій, які було зазначено у доповіді Європейської комісії “Втілення європейського простору безперервного навчання в дійсність” у листопаді 2001 р.

В цілому, як показало дане опитування, дев'ять з десяти європейських громадян вважають, що безперервне навчання важливе, хоча ця цифра варіюється в різних країнах. Так, громадяни Німеччини та Ісландії майже одногласно погоджуються, що це важливо, в той час як громадяни Бельгії, Ірландії, Нідерландів і Греції ставляться до безперервного навчання більш скептично.

Переважна більшість громадян (8 з 10) бачать безперервне навчання як шлях досягнення своїх економічних та соціальних цілей. Це допомагає людям пристосовуватись до змін і відповідати потребам ринку праці.

Знову ж таки більшість мешканців Європи вважають, що безперервне навчання важливе для всіх вікових груп працездатного населення. Однак, ця думка далеко не однастайна і ідея безперервного навчання потребує свого посилення в деяких країнах.

Майже кожен вважає, що вміння читати, писати і рахувати найбільш потрібні в житті. У той самий час для процвітання необхідно володіти широким діапазоном знань, зокрема, інформаційних і комунікаційних технологій та іноземних мов.

Так, лише 58 % респондентів сказали, що вони вміють користуватися комп'ютером. Половина з них відповіла, що не вміє користуватися Інтернетом, 60 % зазначили, що не знають жодної іноземної мови. Відсутність знань у сфері комунікаційних та інформаційних технологій особливо відзначається в Греції і Португалії, де 1/3 відповіли, що вони не вміють користуватися комп'ютером. Близько 70 % респондентів з Іспанії, Ірландії та Великобританії відповіли, що вони не володіють іноземними мовами.

Європейські громадяни вважають, що процес їх навчання і отримання професійного досвіду найбільш ефективний у неформальному контексті. Наприклад, навчання вдома у вільний час, навчання на роботі чи в місцевих навчальних центрах, бібліотеках. Формальні навчальні заклади (такі як школи, університети і коледжі), дають лише 17% знань, які згадується респондентами. Це також підкреслює переваги дистанційного навчання, навчання за кордоном (частина програм обміну) для найменш схильних до навчання.

Ті, хто живе у Фінляндії, Швеції та Ісландії, сприймають знання у більш широкому контексті, ніж ті, хто живуть у Греції чи Португалії.

Працююче населення схильне відзначати, що вони більше вчаться на робочому місці, особливо чоловіки. Однак, жінки більш схильні відповідати, що вони також отримують знання завдяки самоосвіті у вільний час, в місцевих навчальних центрах та у бібліотеках.

Таким чином, зазначені результати дослідження обумовлюють необхідність визнання на європейському рівні як формальних, так і неформальних методів навчання.

Майже половина респондентів у північних країнах не беруть участі в освіті і навчанні. Поряд з цим, у Греції і Португалії – лише 2 з 10 громадян навчалися на момент опитування. Виявили незацікавленість у навчанні, особливо у вищій освіті в Іспанії (47%), в Португалії (50%).

Опитування також підтвердило, що населення, яке має вищу освіту, є більш мотивованим приймати участь у процесі навчання та підвищення кваліфікації.

Хоча європейці визнають особисті і соціальні переваги навчання, вони все ж в більшості наголошують на відсутності часу для необхідного навчання, а половина

респондентів відповіли, що вони не можуть платити за навчання за будь-яких обставин. Решта готові робити фінансові вкладення, якщо вони принесуть їм особисті переваги.

Таким чином, подальший розвиток безперервної освіти на європейському просторі, буде визначатися як загальноєвропейськими, так і національними заходами з поліпшення механізмів та підвищення обсягів фінансування освіти і навчання, на індивідуальному рівні та на рівні підприємств, а також створення середовища, яке б спонукало працедавців наймати висококваліфіковану робочу силу з відповідним високим рівнем оплати праці. Лише за останньої умови зайняте населення отримує реальні стимули до залучення у процес безперервного навчання протягом всього трудового життя.

У зв'язку з цим, ще у 1995 р. Європейська Комісія прийняла документ: "Навчання та вивчення: на зустріч суспільству, що вчиться". Змістом цього документу визначені наступні цілі:

- використання заохочення та можливостей індивідуального навчання;
- акцентування уваги на практичному навчанні в науковій та технологічній сфері;
- вивчення рідної мови та знання принаймні 2-х іноземних мов;
- концентрація на практичному вживанні іноземних мов;
- розгортання шкіл "Другий шанс" (для молодих людей, хто закінчив школу, але відчуває потребу в отриманні базових знань) та навчання безробітних.

Передбачалось також, щоб члени союзу забезпечували максимум можливостей доступу діючих програм навчання для безробітних.

Результатом прийняття даного документу був випуск нової програми "Леонардо", що координувала і випускала професійно-навчальні програми та пропонувала фінансову підтримку для міжнародних навчальних проектів, розглядала навчальні проблеми та труднощі тощо. Програма "Леонардо" діяла до кінця 1999р., але схоже, діє в деяких формах і зараз. Подібна програма ЄС під назвою "Сократ" охоплювала проекти, що додатково базувалися на освітній сфері, які охоплювали, зокрема, проекти вивчення іноземних мов (перша фаза реалізації – 1995-1999 рр., друга - 2000-2006 рр.).

Таким чином, як свідчить досвід країн Євросоюзу, формування сучасних конкурентоспроможних національних економік є неможливим без розбудови національних ефективних систем професійної освіти та підготовки кадрів, які б були гармонійною часткою системи навчання протягом життя як в межах однієї окремої країни, так і були б здатні інтегруватися з подібними системами в міжнародних рамках.

Україна, обираючи стратегічним вектором свого соціально-економічного розвитку європейську інтеграцію, має чітко усвідомлювати, що в умовах постіндустріального суспільства не матеріальне виробництво, а саме сучасна система безперервного професійного навчання, яка буде відповідати сучасним міжнародним вимогам, стане головним каталізатором прискорення реалізації вітчизняних інтеграційних прагнень.

Список літератури

1. Argyris C., Schon D. Organizational Learning II: A Theory, method and practice. Addison Wesley, Wokingham, 1996.
2. Graham. 'Work schemes help long term jobless' Financial Times, 1986
3. NEDO. 1984. Competence and Competition: Training and Education in FRG, USA and Japan, London: National Economic Development Office.
4. Parsons, D.J. 1992. Targets and Transition. The Challenges for Training Policy in Britain, London: Institute of Personnel Management.

5. Rajan, A., van Eupen, P., Graham, J. and Rajan, R. 1996. Sharing Up For Change Through Investors in People. UK: Investors in People.
6. Wayne Brockbank If HR were really strategically proactive: present and future direction in HR's contribution to competitive advantage. Human Resources Management, Winter 1999, Vol.38, №.4, P.337.
7. Грішнова О. Зарубіжний досвід підтримання конкурентоздатності робочої сили.// Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати: кол. монографія.- Інститут економіки НАНУ – К.: 2001.- С. 167-183.

В статье рассматриваются состояние, основные проблемы и пути дальнейшего развития непрерывного профессионального образования стран Евросоюза. Приведено результаты опросов касательно развития непрерывного образования, а также раскрыты особенности систем профессионального образования ранее упомянутых стран.

The EU countries lifelong learning current state, critical challenges and further development ways are considered in the article. The main findings of the survey on European lifelong learning development are presented. The professional education national distinctive aspects of the European countries are discovered.